

15. 11. 2023

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Smluvní pokuta (po novu) v kontextu dalších aktuálních rozhodnutích Nejvyššího soudu

Zkraje letošního roku Nejvyšší soud doslova otočil kormidlo dosavadní judikaturní praxe ohledně smluvní pokuty rozsudkem velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 11.1.2023, sp. zn. 31 Cdo 2273/2022. Tato zásadní změna v přístupu Nejvyššího soudu jako sjednotitele judikatury obecných soudů má přitom dopad i na stávající civilní řízení, jehož předmětem je nárok na zaplacení smluvní pokuty. Nejvyšší soud následně v průběhu tohoto roku vydal několik dalších rozhodnutí, která se mj. zabývají aplikačním dopadem zmíněného přelomového rozsudku do již běžících civilních řízení a otázkou, zda je námitka nepřiměřenosti smluvní pokuty současně i návrhem na moderaci smluvní pokuty.

Na úvod shrňme závěry citovaného rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu. Nejvyšší soud změnil dosavadní judikaturní závěry a nově konstituoval směr, kterým se mají obecné soudy při posuzování přiměřenosti nároku na smluvní pokutu ubírat.

V první řadě **se již nově nemá jednat o abstraktní posuzování přiměřenosti ujednání o smluvní pokutě, ale o posuzování přiměřenosti (toliko) konkrétního nároku na smluvní pokutu, jak byl uplatněn v příslušném řízení.** Jde tedy o výraznou koncepční změnu, kterou je v řízení o zaplacení smluvní pokuty nově třeba brát v potaz.

Připomeňme, že podle ustanovení § 2051 o.z. v případě nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty soud může na návrh dlužníka snížit s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti až do výše škody vzniklé do doby rozhodnutí porušením té povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta.

V této souvislosti Nejvyšší soud zcela nově pojímá možnosti moderace (snížení) smluvní pokuty a instruktivně zavádí tzv. tříkrokový test.

Postup pro moderaci smluvní pokuty (tzv. tříkrokový test)

Nejvyšší soud v rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia konstatoval tzv. tříkrokový test, který má na prvním místě nutnost zkoumání funkce smluvní pokuty, v dalším relevantní okolnosti a v posledním samotnou možnost moderace takto:

„Postup soudu při moderaci smluvní pokuty podle § 2051 o. z. lze rozlišit na následující fáze (kroky).

V prvním kroku soud při využití interpretačních pravidel stanovených v § 555 a násl. o. z. nejprve zjistí, jakou funkci měla smluvní pokuta plnit.

Poté se zabývá konkrétními okolnostmi s přihlédnutím ke zjištěné funkci smluvní pokuty. Zřetel přitom vezme na všechny okolnosti konkrétního případu, přičemž zohlední nejen okolnosti známé již v době sjednávání smluvní pokuty, nýbrž též okolnosti, které byly dány při porušení smluvní povinnosti, jakož i okolnosti nastalé později, mají-li v samotném porušení smluvní povinnosti původ. Na základě těchto okolností zodpoví otázku, zda výše smluvní pokuty je přiměřená vzhledem k věřitelovým zájmům, které byly narušeny v důsledku porušení smluvní povinnosti a měly být smluvní pokutou chráněny.

(...) ve třetím kroku sníží smluvní pokutu na přiměřenou výši (spravedlivou in concreto) se zřetelem k těm funkcím, které má plnit, a s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti. Je přitom limitován výší škody vzniklé do doby rozhodnutí porušením povinnosti, na kterou se smluvní pokuta vztahuje.“

Aplikace nového přístupu ve stávajících řízeních

Logicky se nabízí otázka aplikačního dosahu nové judikatury Nejvyššího soudu reprezentované komentovaným rozsudkem velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu na již probíhající prvostupňová či především druhostupňová řízení. Připomeňme, že se v dané věci jedná o otázku tzv. incidentní retrospektivy.

Např. podle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22.7.2020, sp. zn. 28 Cdo 67/2020, „*Aplikace nového judikatorního náhledu dovolacího soudu na dovolatelkou předestřenu otázku, kterou odvolací soud řešil v souladu se závěry dosavadní rozhodovací praxe dovolacího soudu, od níž se shora označený rozsudek velkého senátu odklonil, je v souladu se zásadou incidentního retrospektivního působení nových judikatorních názorů, jež se prosadí v horizontálních právních vztazích (blíže k incidentní retrospektivě srovnej např. nálezy Ústavního soudu ze dne 5.8.2010, sp. zn. II. ÚS 3168/09, nebo nálezy Ústavního soudu ze dne 10.12.2019, sp. zn. IV. ÚS 3500/18).“*

K aplikačnímu dosahu rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia se Nejvyšší soud vyjádřil hned ve dvou rozhodnutích vydaných v průběhu letošního roku po vydání rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia.

V rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28.2.2023, sp. zn. 23 Cdo 1050/2022, Nejvyšší soud dovodil, že **i v případě, kdy bylo zahájeno řízení o dovolání ještě před vydáním rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia se plně v souladu se zásadou tzv. incidentní retrospektivy uplatní nový judikatorní náhled a požadavek na zjišťování funkce smluvní pokuty a tzv. tříkrokový test zkoumání přiměřenosti nároku na smluvní pokutu.**

V dalším rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28.6.2023, sp.zn. 27 Cdo 1354/2023 - ve kterém naše kancelář zastupovala ve věci úspěšného dovolatele - **tento přístup Nejvyšší soud rovněž potvrdil pro případ, že odvolací soud v řízení o zaplacení smluvní pokuty rozhodl ještě před přijetím citovaného rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia.**

Námítka nepřiměřenosti jako návrh na moderaci

Pro úplnost zmiňme i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3.5.2023, sp.zn. 23 Cdo 1398/2022, ve kterém Nejvyšší soud řešil otázku návrhu dlužníka na moderaci v úvodu tohoto článku citovaného ustanovení § 2051 o.z. V poměrech projednávané věci se jednalo o to, že žalovaný v řízení pouze namítal nepřiměřenost smluvní pokuty, obecné soudy i tak provedly moderaci smluvní pokuty. Nejvyšší soud se s odkazem na literaturu (Rouček, Sedláček), judikaturu (Vážný) a řešením v příbuzných právních rádech (Rakousko, Německo) přiklonil k tomu, že **samotná námitka nepřiměřenosti již v sobě zahrnuje návrh na moderaci smluvní pokuty.**

Není smluvní pokuta 1.000 Kč denně jako smluvní pokuta 1.000 Kč denně

Zmíněné poslední rozhodnutí je zajímavé ještě v jednom směru, a sice v tom, že Nejvyšší soud v něm explicitně jako svého druhu *obiter dictum* uvedl, že v praxi často sjednáváná **smluvní pokuta 1.000 Kč denně za neodhlášení trvalého pobytu v kupní smlouvě - s odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.8.2018, sp.zn. 33 Cdo 613/2018 - není obecným judikatorním závěrem precedenčního charakteru** a vždy je každý nárok na smluvní pokutu potřeba zkoumat

individuálně.

Závěr

Z výše uvedeného se podává, že rozhodnutí obecných soudů postavená na dosavadním přístupu ke smluvní pokutě v dovolacím - i odvolacím - řízení neobstojí, i když v praktické rovině obecné soudy tyto nové judikaturní závěry nemohly v čase svého rozhodnutí logicky znát. **Pro úplnost poznamenejme, že tím spíše tedy rozhodnutí soudů vydaná již po přijetí nové judikatury musí tuto novou judikaturu reflektovat.**

V praxi převažující přístup postavený na dosavadní judikatuře k přiměřenosti smluvní pokuty je nyní značně relativizován. Je otázkou, jak důsledně budou obecné soudy požadavky rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu v praxi naplňovat.

Mgr. Vít Klimpl,
advokát

[KGS legal s.r.o., advokátní kancelář](#)

Národní 416/37
110 00 Praha 1

e-mail: info@kgslegal.cz

Další články:

- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)
- [Darování pro případ smrti nemovité věci zapsané v katastru nemovitostí a určení výše odměny soudního komisaře](#)
- [Flotilová novela: Kdo a kdy musí nově získat licenci k distribuci pojištění?](#)
- [Nová pravidla pro ground handling v EU a jejich dopady na letecký sektor](#)
- [Právní due diligence nemovitostí: na co se v praxi skutečně zaměřit](#)
- [Hmotněprávní opatrovník obchodní korporace: mezi efektivní ochranou a zásahem do korporační autonomie](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 32.: Konkurenční doložka](#)
- [Skryté ujednání v realitní smlouvě - zbytečná hra na schovávanou](#)
- [Odpovědnost člena voleného orgánu dle § 159 OZ a vymezení škody způsobené právnické osobě](#)
- [Vnosy do společného jmění manželů a jejich valorizace v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu](#)